

Міністерство освіти і науки України
Інститут мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М.Т.Рильського НАН України
Uniwersytet Rzeszowski
Wydział Muzyki
Рівненський державний гуманітарний університет
Інститут мистецтв

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2018

Редакційна колегія:

- Сверлюк Я.В.**, доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту мистецтв РДГУ;
Олексюк О.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету ім. Бориса Грінченка;
Павелків Р.В., доктор психологічних наук, професор, заслужений працівник освіти України, академік АН ВШ України, перший проректор Рівненського державного гуманітарного університету;
Пелех Ю.В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з **науково-педагогічної та навчально-методичної роботи**;
Вербець В.В., доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту соціології Рівненського державного гуманітарного університету;
Mirosław Dymon Dr. hab., prof. Uniwersytet Rzeszowski wydział muzyki;
Лісова С.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики професійної освіти Рівненського державного гуманітарного університету;
Малафік І.В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної і соціальної педагогіки та управління освітою Рівненського державного гуманітарного університету;
Дем'янчук О.Н., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання мистецьких дисциплін Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка;
Потапчук Т.М., доктор педагогічних наук, професор, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Шевчук С.І., кандидат філологічних наук, доцент кафедри образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва;
Цюлюпа С.Д., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри духових та ударних інструментів Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Крижановська Т.І., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Сверлюк Л.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра пісенно-хорової практики та постановки голосу Рівненського державного гуманітарного університету;
Буцяк В.І., кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра гри на музичних інструментах Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Прокопович Т.Ю., кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Радковська Л.М., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету;
Филипчук М.С., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри естрадної музики Рівненського державного гуманітарного університету.

*Рекомендовано вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету
(протокол № 2 від 22.02.2018 р.)*

Мистецька освіта та розвиток творчої особистості : зб. наук. пр. / Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, Uniwersytet Rzeszowski wydział Muzyki, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Ін-т мистецтв. – Рівне : Волин. береги, 2018. – Вип. 4. – 396 с.

ISBN 978-966-416-550-8

Збірник наукових праць присвячений актуальним питанням професійної підготовки фахівців мистецького напрямку. Висвітлюються сучасні методологічні підходи розвитку творчої особистості студентів, охарактеризовано особливості музично-педагогічної діяльності.

Для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, науковців й працівників в галузі музичної педагогіки та мистецтвознавства.

УДК 7.071.5

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

Теорія і методологія мистецької освіти

<i>Бурчак І.С.</i> Діагностика сформованості ціннісних орієнтацій майбутніх керівників дитячим ансамблем спортивно-бального танцю.....	6
<i>Іванова Л.І., Іванова Т.В.</i> Особливості початкового етапу фортепіанної підготовки учнів музичних шкіл.....	13
<i>Сверлюк Л.І., Куніцька І.В.</i> Теоретичні основи формування гуманних взаємин у дитячому хоровому колективі.....	19
<i>Лужна Л.М., Радковська Л.М.</i> Робота над поліфонічними творами з учнями-піаністами ДМШ (на прикладі "Нотного зошити А. М. Бах").....	26
<i>Матвійчук А.В.</i> Роль естрадного вокального ансамблю у формуванні професійних навичок майбутніх вчителів музичного мистецтва.....	32
<i>Наулік Н.В.</i> Розвиток навчального інтересу учнів-початківців в класі фортепіано.....	38
<i>Никон О.К., Остапчук М.М.</i> Формування мотивації вдосконалення виконавських навичок у самостійній роботі студентів.....	45
<i>Павлішин Н.В.</i> Музичний розвиток підлітків в умовах інтеграції мистецтв.....	53
<i>Пальоха О.А.</i> Роль задатків і здібностей у професійній музичній діяльності.....	60
<i>Піддубник В.Г., Якимчук С.Н.</i> Проблеми концертного хвилювання співаків творчого колективу.....	68
<i>Прокопович Т.Ю.</i> Педагогіка музична і музейна: сучасні тенденції взаємодії.....	74
<i>Сверлюк Я.В.</i> Методологічні підходи професійної підготовки диригента оркестрового колективу.....	80
<i>Симончук Т.Д.</i> Роль естрадної пісні у формуванні вокальної культури підлітків.....	89
<i>Радковська Л.М., Цибульська С.Ю.</i> Використання новітніх технологій на уроках музичного мистецтва в ЗОШ.....	95
<i>Тетєнєва Н.О.</i> Форми та методи розвитку музичних здібностей на уроках сольфеджіо в ДМШ.....	101
<i>Турчин Г.П.</i> Художні завдання диригента оркестру в роботі над музично-виразовими засобами.....	107
<i>Ужинський М.Ю., Капітанець Л.М.</i> Студія електронної музики як творча майстерня музиканта-інструменталіста.....	117
<i>Фарина Н.П.</i> Концертно-виконавська діяльність студентів-вокалістів: педагогічний аспект.....	124
<i>Федачко І.Б.</i> Еволюція педагогічних поглядів на процес роботи над музичним твором.....	131
<i>Хуан Ханьцзе.</i> Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до сценічного партнерства.....	138
<i>Цюлюпа С.Д., Цюлюпа Н.Л.</i> Педагогічні принципи викладання фахових дисциплін зі спеціальності "Музичне мистецтво".....	144

РОЗДІЛ II.

Сучасні виміри мистецтвознавства

<i>Mirosław Dymon. Kształtowanie zainteresowań i umiejętności muzycznych dzieci i młodzieży w środowisku szkolnym</i>	151
<i>Блищук Н.В. Творча майстерність піаніста-концертмейстера дитячого хору</i>	164
<i>Буцяк В.І., Турко Н.С. Культурологічні засади появи та функціонування музичних інструментів</i>	170
<i>Власюк О.П. Спадщина українського мистецтва в історичній ретроспективі</i>	178
<i>Трачук Л.Д., Гаврилюк С.В. Тульчинське училище культури в мистецькому житті Поділля</i>	189
<i>Галаган В. Технологічні основи колективного виконавства</i>	195
<i>Дзвінка Р.І. Творчий доробок Михайла Тимофіїва в контексті еволюції сопілкового виконавства</i>	204
<i>Димченко С.С. Проблеми становлення та розвитку диригентського мистецтва: здобутки і перспективи</i>	210
<i>Krous O.P., Pryt K.O. Folklor of Volyn Polissya as an important factor of formation of national self-identity of future music teachers</i>	220
<i>Крусь О.П. Регіональний музичний фольклор – інтегральна частка духовної скарбниці нації</i>	226
<i>Островська Г.Б. Творчий портрет Лідії Сергіївни Костянець</i>	232
<i>Петричук О.В. Історико-культурні передумови формування специфікацій стилю в музиці</i>	241
<i>Симончук І.А. Даюк Ж.Ю. Артистично-театральні аспекти виконавського мистецтва у творчості провідних українських баяністів</i>	248
<i>Сташук О.А. Творчо-педагогічний феномен Олександра Панасовича Довгалока</i>	254
<i>Столярчук Б.Й. Збирач народних пісень Рівненщини Петро Степанюк</i>	262
<i>Ускова А. Обряд випікання весільного короваю у селі Колом'є Славутського району Хмельницької області</i>	266
<i>Филичук М.С. Бас-гітара в культурно-мистецькому просторі: генеза, розвиток, сучасний стан</i>	275
<i>Франчук Д. Історія та народнопісенна творчість села Самчики (Старокостянтинівського району Хмельницької області)</i>	283
<i>Цапун Р.В. Українська традиція святкування масниці та відтворення обрядодій в студентському середовищі</i>	293
<i>Черніско В.А. Творчий доробок Євгенії Родзь через призму історії та спадкоємності</i>	299
<i>Шереток Р.М. Мистецьке наповнення інтер'єру культових споруд ордену кармелітів на Волині (за матеріалами праць Т. Стецького і Я. Гіжицького)</i>	306
<i>Шихова Г.І. Зародження та розвиток української музичної освіти у XVI-XIX ст.</i>	314
<i>Радковська Л.М., Яцук І.І. Сучасна бандура: новий статус академічного і професійного інструменту</i>	320

РОЗДІЛ III.

Методика музичного навчання і виховання

<i>Кардаш (Гергелюк) В.В.</i> Розвиток емоційної сфери дітей з особливими потребами засобами музичного мистецтва	325
<i>Грабiк Н.В.</i> Методи творчого самовираження учнів у вокально-хоровій роботі загальноосвітніх навчальних закладів	329
<i>Гумiнська О.О.</i> Науково-методичні засади самовираження учнів у музичній діяльності	334
<i>Гурин А.В.</i> Інструментальне музикування на уроках музичного мистецтва в загальноосвітньому навчальному закладі	338
<i>Карманюк Ю.В., Григорчук І.С.</i> Музичний фольклор в системі засобів музичного виховання молодших школярів	345
<i>Клець Т.</i> Розвиток техніки диригування у студентів музично-педагогічних спеціальностей	350
<i>Крет М.В.</i> Музика та її морально-виховні функції у процесі становлення особистості	357
<i>Лукащук О.І.</i> Роль мистецтва у професійному становленні майбутнього вчителя музики	362
<i>Крижановська Т.І., Оксенчук Д.Ю.</i> Розвиток виконавської культури учня-баяніста за методикою Петра Серотюка	370
<i>Пастушенко Л.А.</i> Принципи і підходи виховання естетичних смаків майбутніх учителів музичного мистецтва	379
<i>Пастушенко А.С., Гарбуз Т.В.</i> Вища школа в системі національно-патріотичного виховання молоді на кращих зразках народної пісенної творчості	386
Про авторів	393

КУЛЬТОРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЯВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТІВ

Анотація. У статті аналізуються особливості появи та функціонування музичних інструментів крізь призму культурного розвитку людства.

Ключові слова: культура, музичні інструменти, інструментальне виконавство.

Аннотация. В статье анализируются особенности появления и зарождения музыкальных инструментов через призму культурного развития человечества.

Ключевые слова: культура, музыкальные инструменты, инструментальное исполнительство.

Annotation. The article analyzes the peculiarities of musical instruments appearance and functioning, through the prism of human development.

Key words: culture, musical instruments, instrumental performance.

Постановка проблеми. Музичні інструменти та інструментальне виконавство є невід'ємною складовою культурної спадщини людства. Конструкційні та виконавські особливості, сфери побутування музичних інструментів відображають еволюційний процес розвитку музичного мистецтва різних країн і народів.

Мета статті – розкрити особливості появи та функціонування музичних інструментів як культурного надбання людства в процесі його еволюційного розвитку.

Аналіз досліджень та виклад основного матеріалу. Вивчення історії появи та функціонування музичних інструментів є об'єктом досліджень музикознавців, інструментознавців, істориків, археологів, етнологів. Перші описи музичних інструментів ми знаходимо у трактатах філософів Стародавньої Сходу, Греції та Риму. Їх вивчали Боецій (VI ст.), Авіценна (IX –X ст.), Абу Наср Фарабі (IX ст.), Нізамі (XI-XII ст.), Дж.Царліно, Л.Цакконі (XVI ст.), Абдулгадір Марамі (XVI ст.). Перші систематизовані характеристики музичних інструментів містяться в трактатах німецьких теоретиків С.Вірдунга (біля 1465 -?) та М.Преторіуса (1571 – 1621).

Наприкінці XVIII виникла самостійна наука про музичні інструменти – органологія або інструментознавство – галузь музикознавства, що вивчає музичні інструменти, їх походження, розвиток, конструкцію, характеристику музично-виражальних засобів. З розвитком та удосконаленням музичного інструментарію удосконалювалася система їх аналізу та систематизації. Ґрунтовними дослідженнями музичних інструментів ХХ ст. є роботи Е.М.фон Горнбостеля та К.Закса – представників мистецтвознавчого напрямку органології. Їх класифікація є основою сучасного

інструментознавства. Український народний інструментарій вивчали М.Лисенко, К.Квітка, Г.Хоткевич, Ф.Колесса, А.Гуменюк, М.Лисенко-Дністровський, П.Іванов, В.Комаренко, С.Марцинковський та ін.

Генезис інструментального виконавства бере свій початок ще з первіснообщинного суспільства.

Культура первісного суспільства розвивалася разом з еволюцією людини, відповідала її потребам. Як синкретичний носій знань, вірувань, мистецтва, моральності, законів, звичаїв, обрядів, а також інших форм діяльності людини, первісна культура виконала значну роль у формуванні людського суспільства, всіх його наступних поколінь. Можна з великою вірогідністю припустити, що першим "музичним" інструментом був камінь, а удар каменя об камінь – найдавнішою грою на ударних інструментах. Спочатку (приблизно в епоху палеоліту – ранньої кам'яної доби) з'явилися самозвучні (ідіофони), перетинкові (мембранофони) та духові (аерофони) музичні інструменти, згодом – струнні (хордофони).

Самозвучні (ідіофони) – найдавніші та найпростіші музичні інструменти. Їхніми попередниками були кам'яні, кістяні, дерев'яні знаряддя епохи палеоліту – давнього кам'яного віку, які служили людям для подачі сигналів одночасного об'єднання зусиль під час різних трудових процесів. До самозвучних належить багато речей побутового вжитку: підкова, рубель, звичайна дошка тощо. Вони використовувалися як сигнальні знаряддя в побуті й у військовій справі. Були і залишаються предметом культових обрядів – великі дзвони, а невеличкі дзвіночки, калатала, бубенчики функціонували як обереги. Люди вірили в магічну силу шумових ефектів, утворюваних грою на цих інструментах. Значна кількість самозвучних інструментів (брязкальця, ложки, качалки) застосовувалася для супроводу танців. Саме ідіофони стали тими музичними інструментами, які найяскравіше підтверджують думку про виникнення музики в процесі трудової діяльності, а музичних інструментів – з речей побутового вжитку.

Після ідіофонів виникли перетинкові (мембранні, або мембранофони) музичні інструменти. Мембранні інструменти у вигляді найпримітивніших тамбуринів були чи не найпершими рукотворними музичними інструментами. Люди вірили в могутню чарівну силу цих інструментів.

Духові музичні інструменти (аерофони) також належать до епохи палеоліту. Це різні свистульки, дудки з раковин, кісток, рогів і зубів тварин, пустотілих стовбурів рослин. Дослідники вважають, що вже в первісному суспільстві були відомі флейтові, язичкові, мундштучні духові інструменти.

Самозвучні, мембранні та духові інструменти зародилися у первісному суспільстві в процесі трудової діяльності людини і виникли з речей побутового вжитку та мали спочатку практичне призначення. Лише згодом люди почали їх використовувати для задоволення естетичних потреб.

Струнні (хордофони) музичні інструменти з'явилися значно пізніше, саме їх поява була викликана потребою в отриманні естетичного

задоволення. Інформація про побутування струнно-щипкових музичних інструментів датується 2 тис. до н.е. Сталося так, що доторкнувшись до натягнутої тятиви лука, людина почула приємний звук, який істотно відрізнявся від інших звуків, чутих нею раніше. Важливим кроком в еволюції струнних інструментів стало використання в їх конструкції пустотілих резонаторів. Так, для підсилення звука стародавні люди почали використовувати прикріплені до лука різні порожні тіла: висушений гарбуз, кокосовий горіх тощо. Цілком зрозуміло, що ця ідея знайшла власну інтерпретацію в різних народів світу і зумовила створення конструктивно відмінних музичних інструментів.

Археологічні знахідки та писемні джерела свідчать про те, що у древніх цивілізаціях Стародавнього Сходу була розвинута музична культура, що різнилася розмаїттям традицій та багатим інструментарієм. У храмах та палацах правителів музика виконувала церемоніальну функцію, була невід'ємною складовою обрядів, ритуалів та церемоній.

На особливу увагу заслуговують досягнення шумерів (Месопотамія) у різних галузях мистецтва, зокрема, в музиці. У них були "будинки музики" – прототипи філармоній, де за платню можна було послухати спів та гру на музичних інструментах – вавилонській семиструнній арфі, шумерській лірі, флейті та ін. Популярним у шумерів був струнний музичний інструмент пан-тур (пан-лук, тур-малий, тобто малий лук). У народів Закавказзя (грузинів, абхазців, аджарців), які успадкували культуру шумерів, і нині є схожі інструменти – пандурі. З цими назвами є співзвучною назва українського музичного інструмента – бандура.

Культурні досягнення шумерів стали важливим надбанням світової цивілізації. Внаслідок торговельних та міждержавних зв'язків їхній культурний вплив поширювався й на сусідні країни та народи, зокрема Малу Азію, Закавказзя й Єгипет.

Одним з найяскравіших явищ стародавньої історії була культура Стародавнього Єгипту. Його культура вражає своєю архітектурою, живописом, значними досягненнями медицини, геометрії, арифметики та ін.

У III ст. до н.е. в Олександрії (Єгипет) з'явився духовий інструмент зі штучними легеньми – орган, яким став першим в історії клавішним інструментом. Основою його стала значно збільшена трубчаста флейта сірінкс, відома в древніх греків як "флейта Пана". Популярними музичними інструментами єгиптян були арфа, лютня, флейта, цивільна та військова труба, кіфара, сістра, ударні інструменти (барабани, бубни, тріскачки).

Вражаючими були досягнення Стародавньої Індії III тис. до н.е. у галузі філософії, математики, хімії, астрономії, медицини та природознавства. Загальновідомо, що індійські вчені ще в далекому минулому випередили деякі відкриття, здійснені європейськими дослідниками лише в добу Відродження або в Новий час.

Доволі популярними у Стародавній Індії були індуїстські свята, що супроводжувалися грою на музичних інструментах – ударних (нагару, бубні, барабани, гонгу, тарілках), цитрі, вині, сітарі, "мі-гіяуні", флейті, трубі.

У Стародавньому Китаї мистецтво сприймалося як універсальний механізм виховання добропорядності громадянина. Ще Конфуцій вважав основою виховання підрастаючого покоління музику. Музика виконувала важливі соціальні функції. Цьому сприяло створення імператором У-ді (156-87 рр. до н.е.) музичної палати Юефу, яка спочатку займалася збиранням народних пісень, а згодом перетворилася на театральне управління, яке здійснювало постановку та проведення театральних вистав, в яких поєднувалися спів, танці й інструментальне виконавство. Фактично при ній почали готувати професійних музикантів.

У Стародавньому Китаї музичні інструменти класифікували за матеріалом, з якого вони вироблялися. Так, музичні інструменти поділялися на 8 груп: гарбузові, бамбукові, дерев'яні, шовкові, глиняні, металеві, кам'яні, шкіряні. Згодом особливої популярності набула лютя.

Культура Стародавнього Сходу мала не аби який вплив на розвиток світової цивілізації. Історична еволюція музики засвідчила свою функціональність: спочатку виконання нею магічної сакральної функції, пов'язаної з культовою практикою, згодом – етичної та естетичної.

Створені прадавніми східними цивілізаціями культурні цінності були значною мірою запозичені Стародавньою Грецією та Римом, і завдяки античній спадщині, в свою чергу, плідно використані у формуванні сучасної європейської та світової культури.

Ще за багато віків до небувалого розквіту Еллади, її мистецтва, народився міф про одного з перших музикантів древності – Орфея, якого греки вважали родоначальником музики та поезії. Власне, грецька міфологія стала найважливішим елементом античної культури, яка лягла в основу розвитку літератури, філософії, науки.

Музичне життя стародавніх Греції та Риму було наповнене різними формами музикування, де музичні інструменти хоча і не відігравали домінуючу роль, але супроводжували сольний і хоровий спів, декламацію віршів, театральні вистави, танці, пантоміму, гімнастику. Звучала музика і в древньогрецькому театрі: дійство поєднувало у собі драму, танець та музику. Літературний текст супроводжувався грою на музичних інструментах (арфі, лірі, кіфарі), у спектаклях звучали народні пісенні мелодії.

Змагання в мистецтві музичного виконавства були в програмі Олімпійських та Піфійських ігор, де широкого визнання здобули різні музичні конкурси. Славним музикантам на міських площах встановлювали пам'ятники. Перші спроби систематизації музичних інструментів ми знаходимо у трактатах філософів Платона, Арістоксена, Ісидора Севільського.

Інструменти у греків були доволі різноманітними. Серед струнних вони любили ліру та дуже подібну на неї кіфару – струнний щипковий інструмент, що мав чотири і більше струн. Ті музиканти, що співали і акомпанували собі на кіфарі, називалися кіфаредами, а ті, що тільки грали – кіфаристами. Поети Еллади, яких греки називали "піснеспівцями", "аедами", "рапсодами" часто зображалися з лірою в руках. Завдяки своїй універсальності саме ліра стала символом музичного мистецтва та поетичної творчості. У випадках, коли вимагалось більш гучне звучання, надавалася перевага флейті, авлосу, трубі. Музика, яка виконувалася на цих інструментах, супроводжувала релігійні процесії, військові паради, похоронні церемонії.

У країнах, що входили до складу Римської Імперії поширювався орган. У III тис. до н.е. грецький механік Ктесибій винайшов водяний музичний інструмент гідравлос, який став його попередником. У I ст. до н.е. римський інженер та архітектор Марк Вітрувій удосконалив цей музичний інструмент, приєднавши до рухомої клавіатури колінчато-ричажкове пристосування і створив перші нажимні клавіші. З II ст. (епохи раннього християнства) орган став основним в церковній службі.

Сконструйований Піфагором монохорд став першим кроком на шляху до народження фортепіано. З часом монохорд удосконалювався, над ящиком-резонатором з'являлося все більше струн. Щоб видобути звук на монохорді, музикант або зашпикував струни (звідси одна з його назв – "псалтеріум", – походить від "смикати"), або вдаряв по них спеціальною пластиною – плектром. Завдяки простій та зручній для використання формі, монохорд став надзвичайно популярним музичним інструментом у багатьох країнах. Дульцимери, псалтирі (псалтеріуми), кантеле, лютня, гуслі, цимбали – таку назву отримали в різних кінцях світу різновиди монохорда.

Культура Візантії, яка була логічним історичним продовженням греко-римської античності, це – своєрідний міст до середньовіччя. Упродовж усієї тисячолітньої історії вона формувалась під впливом античних і східних традицій, що позначилося на суспільному житті, релігійно-філософських ідеях, літературі і мистецтві. Візантійська держава виникла IV ст. й проіснувала до середини XV ст.

Для візантійської культури характерна особлива урочистість, внутрішня шляхетність, витонченість форм і глибина думки. За тисячолітню історію її існування склався широкий музичний інструментарій, що використовувався як для богослужінь і релігійних свят, так і для світських розваг. Цікаво, що саме у Візантії виконавцями на музичних інструментах поряд з чоловіками були й жінки. Музиканти грали на трубі, флейті, свирелі, тарілках, барабанах, лютні (пандурі), гусях, тамбурині, арфі, візантійській скрипці. При дворах існували інструментальні ансамблі – ударно-духові та струнні.

Після занепаду Риму будівництво органів зберігається у Візантії, звідки проникає в Західну Європу та в Київську Русь. В Україні зображення

первісного органа знайдено всередині кам'яного саркофага (I століття н.е.) у Боспорському царстві (Крим).

Візантійська культура справила вирішальний вплив на формування і розвиток культури країн Південної та Східної Європи, у тому числі Київської Русі, а згодом України. Це яскраво виявилось у збереженні тісних зв'язків українського православ'я з Константинопольською церквою, системі навчання в школах церковних братств України, діяльності Острозької та Києво-Могилянської академії.

Середньовічна культура охоплює тисячолітній період історії Західної Європи доби феодалізму з V до середини XV ст.[2;16]. Важливим фактором її розвитку стала релігія та її суспільний інститут – церква. Неодмінним атрибутом богослужінь була музика, що визначалось текстами Нового Заповіту.

Основним жанром церковної музики були молитовні пісні у супроводі органу. Цей музичний інструмент, привезений у Західну Європу в IX ст. з Візантії, став удосконаленим багатозвучним клавішно-духовим інструментом, що виконував функцію підтримки (дублювання) хорового співу. Органна музика, хорали, месси, реквієми, що звучали у храмах створювали атмосферу "абсолютної" духовності та величі.

У XII ст. світська культура стала активно віддалилася від церковної. Кожен правитель мав не лише придворних поетів та філософів, а й музикантів та танцівників. Навколо відомого музиканта групувалися учні, яким він передавав свій досвід. Навчання не обмежувалося програмою, а тривало стільки, скільки бажав учитель чи учень.

У Франції, Німеччині та Іспанії поширилася куртуазна придворно-лицарська література та мистецтво поетів-співців – трубадурів, мінезингерів, вагантів, голіардів. Надзвичайно популярними були виступи кочівних артистів – жонглерів, менестрелів, шпільманів, хогларів, скоморохів, в Україні – пиворізів. Вони були обов'язковими учасниками великих подій – календарних свят, весіль, ярмарок, святкувань перемог, коронацій тощо. Свої виступи вони супроводжували грою на музичних інструментах: лютні, середньовічній арфі, волинці, ребеку, фідері, колісній лірі, маленькому переносному органі-портативі (органіструмі).

У давньослов'янському літописі "Повість минулих літ" (1113 р.) згадуються музичні інструменти, які побутували в Київській Русі – гуслі, барабани, литаври, бубни, флейти, труби, гудки. В Україні литаври були не лише військовим знаряддям і козацьким оркестровим інструментом, а й священною річчю, що належала до клейнодів Запорізької Січі.

Значний внесок у розвиток інструментального виконавства зробили так звані "музичні цехи" – добровільні об'єднання музикантів, що обслуговували міські заходи, народні свята та інші урочистості. Вони виникли наприкінці XVI ст. у Львові, Києві, Чернігові, Кам'янець-Подільському та інших містах. З історичних джерел відомо, що окрім

співаків, до них належали скрипалі, лютнисти, органісти, цимбалісти, сурмачі, сопілкарі, кобзарі.

Відродження відкриває принципово нову культурну епоху, де головним видом духовної діяльності стає мистецтво. Величезного практичного значення набуває антична культурна спадщина, але не просте повернення та відновлення її зразків, а заклик перевершити ці досягнення.

Нове світосприйняття відобразилося і в музиці, яка поступово відходила від норм середньовічного канону. Індивідуалізується стиль, удосконалюється система нотного запису, з'являється поняття "композитор", формуються національні музичні школи.

Музика епохи Відродження розвивалась у двох напрямках – церковному та світському. Основними жанрами церковної музики були месса і мотет, які часто мали інструментальний супровід, переважно органний. Світське життя наповнювалося любительським музикуванням різних верств населення та виступами концертуючих виконавці-віртуозів на лютні, клавесині, клавикорді, органі, віолі, флейті.

Панівне місце в інструментальній музиці XV-XVIII ст. займали віолі (віолі да гамба, віолі да браччо, віолі-ліри, віолі-бастарда, віолі да бардоне, віолі д'аморе) – в Італії, у Франції цей музичний інструмент мав назву віела, в Іспанії – віуела, в Німеччині – фідель.

Перші скрипки з'явилися на початку XVI ст. в Італії і Франції, а згодом їх почали виготовляти по всій Європі. Наприкінці XVIII ст. сімейство скрипок, яке відрізнялося більшою силою звуку, повністю витіснило сімейство віол. Неперевершеними творцями цих інструментів були італійські майстри – Н.Аматі, А.Гварнері, А. Страдіварі.

Прямим нащадком старовинної віолі був контрабас, сконструйований італійськими майстрами Маджині і Тодіні. Тоді ж була виготовлена братами Маджині, Г.да Сало, А.Аматі, згодом – А.Страдіварі віолончель. Завдячуючи віртуозам, композиторам та педагогам Х.Амату, Г.Санцу, Ф.Корбетту. Р.де Візе, Ф.Кампіоні XVI ст. свою тріумфальну ходу розпочала гітара.

Активно розвиваються та удосконалюються духові інструменти. Як басовий різновид труби у XV ст. з'явився тромбон, у XVI – сімейство фаготів, у першій половині XVII ст. увійшла в оркестри та ансамблі поперечна флейта. У другій половині XVII ст. французькі майстри М.Філідор та Ж.Оттетер сконструювали гобой, який вперше зазвучав в балеті Ж.Б.Люлли "Великий Амур"(1657 р.). Близько 1690 р. німецький майстер Й.Деннер удосконаливши старовинний духовий інструмент шаломо, сконструював кларнет, який збагатив групу дерев'яних музичних інструментів симфонічного оркестру.

Для Західної Європи XVII ст. стало періодом становлення капіталістичних відносин і формуванням нового типу людини. Мистецтво Просвітництва стало важливим чинником розвитку суспільства. З'явилися

панівні художньо-естетичних течій – бароко і класицизм, згодом у XVIII ст. рококо і романтизм, які співіснували паралельно. В музиці продовжувалося поступове звільнення від культових форм. Церковна хорова й органна музика, як і раніше, була достатньо поширеною, проте наповнювалася світським життєствердуючим змістом завдячуючи творам Й.Баха, Г.Генделя, І.Пахельбеля, Д.Фрескобальді.

Зароджуються нові жанри – опера, ораторія, симфонія, соната, концерт, тріо, кuartет, квінтет. З середини XVII ст. словом "оркестр" (від грец. "орхестра" – в Стародавній Греції найменувався напівкруглий майданчик перед сценою театру) почали називати великий колектив музикантів, а камерний склад – ансамблем. До цього часу чіткого розподілу між музикою камерною й оркестровою не було. Інструментальна музика звучала в будинках і палацах знатних багатих людей, в капелах – інструментальних ансамблях і оркестрах, оперних театрах, концертних залах.

У 1709 р. італійський майстер Б.Кростофорі сконструював фортепіано, що збагатило можливості музичної творчості та виконавської майстерності Віденських класиків, композиторів-романтиків, представників інших стильових напрямків.

У XIX ст. європейська цивілізація досягла зрілості та завершеності в економічному, соціальному та культурному аспектах. У мистецтві поряд з розвитком національних шкіл та зростанням культурного обміну, відбувається протиборство та послідовна зміна трьох художніх напрямків: класицизму, романтизму та реалізму. Музика звучить в концертних залах, у виконанні симфонічних оркестрів та солістів-віртуозів. Панівною галуззю композиторської творчості стає симфонічна музика, яка збагачується новими жанрами (симфонічна поема, концертна увертюра, симфонічна фантазія та ін.) та інструментарієм. Технічний прогрес, потреба у пошуку нових звучань викликали до життя електромузичні інструменти: електричні струнні, електронні органи, електронні ударно-ритмічні та синтезатори.

Для європейської культури XX ст. стало своєрідним рубежем: історичні, соціальні реалії потребували нових естетичних принципів, нової стилістики, нової організації художньої реальності. Попри складність та суперечності сучасного світу, музичне мистецтво продовжує розвиватися. Щодо музичного інструментарію, то урізноманітнюються склади оркестрів та ансамблів. Поряд з розвитком джазової, електронної музики відбувається активне відродження та вдосконалення народного інструментарію, наприклад, українського: цимбал (І.Скляр, О.Незовибатько, В.Зуляк), бандури (В.Герасименко, С.Снігирьов, Л.Гайдамака, І.Скляр, В.Тузиченко, П.Іванов, А.Білоцький), введено в оркестрову та ансамблеву виконавську практику сурму, козацьку трубу, кобзу, козу, флюяру, козобас, бугай та ін.[4].

Висновки. Музичні інструменти та інструментальне виконавство є невід'ємною складовою культурної спадщини людства. Вивчення історії

їхньої появи, удосконалення, побутування та функціонування формує цілісну систему знань про музичне мистецтво, а також сприяє усвідомленню його місця в культурному надбанні людства, глибшому пізнанню особливостей, естетично-художньої цінності музичних творів різних епох і стилів, їх виконавських традицій.

Література:

1. Кордон М.В. українська та зарубіжна культура: Курс лекцій.-Київ:Центр навчальної літератури,2005.-584с.
2. Лекції з історії світової та вітчизняної культури: навч. посібник./За ред. проф. А.Яртіся та проф. В.Мельника.-Львів:Світ,2005.-568с.
3. Марцинковський С.Л. Інструментознавство.-Рівне:РДГУ,1999.-150с.
4. Черкаський Л.М. Українські музичні інструменти.-К.:Техніка,2003.

УДК: 477 (7.011):930.85

Власюк О.П.

СПАДЩИНА УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ

Анотація. Українське мистецтво, непересічні цінності якого ввійшли органічною складовою у світову духовну спадщину, належить до унікальних за своїм значенням національних культур. Розгляду основних етапів його розвитку, висвітленню особливостей та стилістики багатогранних мистецьких пам'яток присвячено дану статтю.

Спираючись на художньо історичну проблематику, звертаючись до минулого і сучасності автор робить спробу узагальнити факти в галузі художньо-культурного життя України, показати доленосну роль її видатних, іноді несправедливо забутих, митців давніх і недавніх часів, закликати читача стати активним суб'єктом етнохудожнього середовища, здатним до особистісної інтерпретації, збереження та поширення національних мистецьких цінностей.

Ключові слова: культура, мистецтво, історія, національна культура, українська художня культура, народне мистецтво, національна спадщина, види мистецтва.

Аннотация. Украинское искусство, незаурядные ценности которого вошли органической составляющей в мировое духовное наследие, принадлежит к уникальным по своему значению национальным культурам. Рассмотрению основных этапов его развития, освещению особенностей и стилистики многогранных художественных достопримечательностей посвящена данная статья.

Опираясь на художественно историческую проблематику, обращаясь к прошлому и современности, автор делает попытку обобщить факты в отрасли художественно-культурной жизни Украины, показать судьбоносную роль ее выдающихся, иногда несправедливо забытых, художников давних и недавних времен, призывать читателя стать активным субъектом этнохудожественной среды,

Наукове видання

МИСТЕЦЬКА ОСВІТА ТА РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ

Збірник наукових праць

Випуск 4

Відповідальні за випуск
Сверлюк Ярослав Васильович
Шевчук Степан Іванович

Технічний редактор
Віталій Власюк

*Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів,
висвітлені у збірнику.
За достовірність фактів, точність цитат та можливі помилки
повну відповідальність несуть автори опублікованих матеріалів.*

Підписано до друку 23.03.2017 р. Формат 60x84 1/16. Папір офсет.
Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 23,02. Наклад 100 пр. Зам. 18.
Видавництво «Волинські обереги».
33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97;
e-mail: oberegi97@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта
видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Надруковано у друкарні видавництва «Волинські обереги».